

gyermekait a félelmekkel teli világba beleszülő és ott magára hagyó cigányaszszony, én voltam az emberi beszédre képtelen lány, valamint a gyermekét megváltoztatni képtelen, eszköztelen nevelőanya. A szerző mintha az elanyátlanodásra mint az emberi létezés legfájóbb tapasztalatára akarna gyógyírt találni csodás történetének válogatott szavaival.

Különleges vizuális élményt jelent a könyv Makhult Gabriella archaikus hatást keltő, sötét tónusú linómetszeteinek köszönhetően. Az alaposan átgondolt és következetesen végigvezetett képi világ nemcsak illusztrál, hanem újrafogalmazza a történetet. Szükségünk is van rá, hiszen a lapok nincsenek számozva, így a képek segítenek a tájékozódásban. Habár erre csak nekünk, felnőtteknek van szükségünk, mert a mesét a gyerekek az elejétől a végéig akarják hallgatni. Felhívnam ugyanakkor a figyelmet arra a képi kompozícióra, ahogyan az első történet első mondatait megelőző lapon egy szemből fakad a történet, majd a harmadik történet befejező szakasza utáni kép – a végtelenséget sejtető csigavonal – zárja le a mesét. Ha e képek közé eső lapokat összefogjuk, és úgy vizsgáljuk meg a alkotást, akkor azt is észrevehetjük, hogy összekapcsolható képekről van szó, hiszen a fent-lent, bal-jobb osztás megnyugtató egyensúlyélményt nyújt a szemünknek. A záró szakasz utolsó mondata – „Majdnem olyan sokat tudtok már ti is, mint odafent a hunyorgó, okos csillagok.” – visszavezet bennünket a kezdő képhez, ami immáron nemcsak szemet jelent, hanem hunyorgó, okos csillagot is, sőt finoman felidézheti bennünk a gondviselést, ami ismételten a varázsmesék egyik jellegzetessége.

Örökbeadónak, örökbefogadónak és örökbefogadottnak lenni: ezt a sokak számára elképzelhetetlen életbeli szituációt teszi mindannyiunk közös élményévé a szöveg, amennyiben befogadóvá avat bennünket. Erre a gesztusra talán már kevés szó a mély empátia, itt valódi könyörületességről beszélhetünk. (Móra)

CZOMBA MAGDOLNA

Természetes varázsmesék

FINY PETRA: *A DARVAK TÁNCA. MAGYAR TÁJEGYSÉGEK MESÉI;*

ILLUSZTRÁLTA: SZEGEDI KATALIN

A 2015-ös könyveket szemlélő, elemző toplisták *A darvak táncát* a legjobb gyerekkönyvek és legszebb könyvtárgyak között tartják számon. A két kategória kétségkívül szorosan összefügg, hiszen a jó gyerekkönyv ismérve a szöveg igényessége mellett a szerethető, szép kinézet, ami ennél a kötetnél már az első kézbevételekor szembetűnő, ugyanis Szegedi Katalin kollázsfestményei művészeti albummá alakítják a könyvet. Így lesz ennek a kötetnek elsődleges esztétikai minősége a szépség, amely a rendkívül kreatív, gyönyörködtető vizuális világ mellett Finy Petra meséiben tematikusan is megjelenik, mivel a történetek varázsmeséi bonyodalmát legtöbbször a széppé válás adja. Szegedi Katalin emblematikus, saját stílust követő képi elbeszélései ugyanakkor a szövegtől függetlenül is működőképesek,

így tévedés lenne illusztrációnak nevezni őket, amely kifejezés előfeltételezi a megvilágítandó szöveg felsőbbrendűségét. A képek mindazonáltal a kollázstechnika tapinthatóságélményét felhasználva szinte háromdimenziósnak tűnnek, így a természetdarabkákkal (termésekkel, falevelekkel, madártollakkal, szirmokkal) kiegészített álomszerű festmények a térbeliség érzetével elmoszák a határt mese és valóság között, ennél fogva a szövegek sajátos mondai világa a képeken is megmutatkozik. Az alkotások önállóságát a kötet kiadója is felismerte, mivel ezekből a képekből állított össze egy 2016-os falinaptárat, így nemcsak az albumszerű könyvben, hanem otthonunk falán is gyönyörködhetünk Szegedi Katalin alkotásaiban.

A szépség tehát a kötetben megjelenő valós és természetfeletti világ közötti lebegésben is fellelhető. A *Magyar tájegységek meséi* alcím is jól mutatja, hogy ezeket a történeteket Magyarország állat- és növényvilága ihlette, tehát a kötetnek mind a harminckét meséje a természetről szól, amelynek az emberre tett hatása elsősorban a szépséggel kapcsolatos képzettársításban ragadható meg. Ez a szépség azonban nem a természet látványának leírásaiból, hanem a természetben rejlő mesék feltárásából fakad, ami véleményem szerint akkor kap még izgalmasabb jelentést, ha az olvasás helyszíne megegyezik a mese helyszínével. Ez az egybeesés ugyanis felkínálja a mesei és a valós világ közötti átjárást. Például *A marhabadse-reg* című történet a Hortobágyon legelő szürkemarha-gulya látványával a történet résztvevőjévé varázsolja az olvasót. Ugyanakkor a kötet afféle meseútkönyvként, vademecumként is használható (habár a könyv nagy mérete nem túl praktikus), mivel a szerző egy-egy földrajzi helyhez kötődő növénynek vagy állatnak kívánja visszaadni azt a ma már ismeretlen jelentését, amely kiegészítheti az utazót pár unaloműző varázsmesével.

A kötet ugyanakkor folytatásnak tekinthető abban az értelemben, hogy az ugyanehhez a szerzőpárhoz köthető 2013-as *A fűszerkatona* mintáját követte, amely a világ hét földrészének flórájáról és faunájáról szóló meséket foglalja magában. A két mesekönyv nemcsak témájában, hanem kinézetében, elbeszélési technikájában, szerkezetében is hasonlít egymásra. Megfigyelhető egy olyan közös hatásmechanizmus is, amely a természeti jelenségek eredetének magyarázatával mondává alakítja a történeteket. Így kap indoklást például a citrom savanyúsága, a sivatagi róka nagy füle, a vulkán kitörése vagy az, hogy miért eszik eukaliptuszt a koala. A szerző a mese eredetmonda, helyi monda jelentésének használatával az emlékezetközösségi funkciót betölteni képes lokális teret is bemutatja, ahol a varázsmese tradicionális szerkezetét alkalmazva antropomorfizált állatok, növények, természeti jelenségek vagy éppen a természet erőivel felruházott emberek lesznek a hősök. Azzal tehát, hogy egy kitalált tér helyett valós megnevezett helyeken (Tisza, Alföld, Kis-Balaton) játszódnak a mesék, egy olyan izgalmas meseértelmezés alakulhat ki, amely fejleszti az olvasók műfaji kompetenciáját, előhívja a mese sokszínű hagyományát, és beilleszti a kortárs gyerekirodalomba a mese kevésbé alkalmazott monda jelentését.

A kötet első története, *A levendulagyermek* a Dunántúli-középhegységhez kötődik, és a Tihanyi-félsziget híres levenduláiról szól. A mese arra a kérdésre ad választ, hogy miért pompázik annyi levendula a félszigeten, vagyis az eredetmondai hagyomány már az első mesében felfedezhető. Mindemellert kiolvasható a tör-

ténetből egy árnyalt tanmesei tradíció is, mivel a válasz magában foglal egy olyan többértelmű tanulságot is, amely a mese olvasási kódjának sokféleségére utal. A történetben ugyanis a lila lidérc a boldogság virágának keresése miatt nem foglalkozik gyerekeivel. Újabb és újabb felfedező utakra indul, amíg egyszer csak arra jön haza, hogy az utána magasba tett kezekkel sóvárgó gyerekei levendulává, az ő boldogságának virágává változtak. A lila lidérc ezután már nem mozdult el a virágok mellől. Szentül hitt abban, hogy ha elég kitartóan locsolja, gondozza őket, még visszakaphatja gyerekeit. A történet befejező mondata – „Azóta pompázik a Tihanyi-félszigeten annyi levendula.” (4.) – azonban arra utal, hogy már nem változnak vissza, helyette a félszigetet díszítik. A történet tanulsága a levendulához fűződő hiedelem miatt korántsem lesz egyértelmű, hiszen ha a lila lidérc szülőként viselkedett volna, nem lennének levendulák a félszigeten. Vagyis nem a klasszikus értelemben vett tanmesével van dolgunk, mivel a történet műfaji sokfélesége miatt egy implicit, szürreális didaxis olvasható ki. A meséhez kollázs technikával készült kép a kertben várakozó gyerekarcsú levendulákat ábrázolja. A kép részeként olyan természetes és szépre pusztult anyagok szolgálnak, mint a szárított levendula, moha, szitakötő, újságpapír, régi kerítésléc. Ezek a konzervált és korhadt életdarabkák adják a kép természetközelségét, ami kitűnően illeszkedik a történethez. *A levendulagyermek*ekhez hasonló eredetmondaként olvashatóak *Az árva lány haja* (18.), *A marbabadsereg* (28.), *A bűvös kabátkák* (29.), *A fába szorult törpe* (42.), *A kék nyakú asszony* (48.) és a *A kárókatona*k (54.) című mesék is.

Az Északi-középhegység egyik meséje, *A csillagszalamandra* (22.) című történet elbeszélője a varázsmese funkciós rendjéhez igazodva meséli el, hogy a petytyes szalamandra tündöklő foltjai miként varázsolták csillagfényű selyemmé a gyönyörű szolgálólány rongyos ruháit. A történetben egy *Hamupipő*kéhez hasonló szüzsé bontakozik ki, mivel itt is varázserejű ajándékozó révén lesz a koszos, foszlott ruhában járó fiatal lány a királyfi felesége. Ehhez hasonló történet a kötet címadó meséje, *A darvak tánca* (30.) is, amely az Alföldön (Hortobágyon) nagy számban élő darumadár természetfelettinek, mesebelinek, ugyanakkor nagyon is emberinek tűnő táncolási rituáléjáról szól. A főszereplő egy szakadt ruhában járó, gyenge lány, aki a királyi udvarba szeretne elszegődni táncosnőnek. Viszont amikor rájön, hogy ehhez nincs semmilyen szép ruhája, szomorú lesz. Ekkor jelenik meg egy daru, aki csodaszép ezüstfehér tollruhát adományoz a lánynak, meghálálva azt, hogy anyja mindig jól bánt a darvak népével. A ruhának és a darutánc eljáratásának köszönhetően pedig a királyfi azonnal beleszeret a lányba, és feleségül veszi. A mesei bonyodalmat meghatározó motívum a varázsmesék *szép szegény lány* toposzából került az elbeszélésbe, és vált olyan műfajkonstituáló elemmé a kötetben, amely több történet alapszituációját is meghatározta. *A darvak tánca*hoz készült festményt láthatjuk a borítón is, amelyen a lány és a daru szinkrontánca nagyon jól visszaadja az egész könyvet meghatározó emberi és növényi-állati világ keveredését, érintkezését.

A zöld fiú (9.) című mesében szintén felfedezhető a varázsmesei hagyomány, de már nem ez lesz a domináns. A történet a Csimota Kiadó Tolerancia sorozatában megjelent Böszörményi Gyula-mesével (*Emberke színe*) és Finy Petrának egy másik meséjével (*A Fehér Hercegnő és az Arany Sárkány*) vonható párhuzamba,

amely a hovatartozásról, az emberiség bőrszínén is megmutatkozó sokszínűségéről, a másságban rejlő értékekről és ezek elfogadásáról szól. Mindez megjelenik *A zöld fiú*ban is, ugyanis ez a történet egy olyan fiúról szól, akivel zöld bőre miatt egyedül csak a békák barátkoztak, ami miatt egyre inkább elkezdett hasonlítani hozzájuk. (Itt is az emberi és állati világ egymásba vetüléséről van szó.) Ennek pedig nagy előnyét élvezte akkor, amikor óriás békalábának köszönhetően sikerült megmentenie a haramiáktól a sárga bőrű Kankalin királykisasszonyt, aki nagyon örült annak, hogy végre valakinek másmilyen a bőre. Ez a gondolat pedig megegyezik az *Emberke színében* olvasható Ég Atyácska és Hold Anyó embert alakító-formáló-festő tevékenysége közben meghatározó elvvel: „Legfőbb ellenségünk az unalom!” (11.). *A zöld fiú* hasonlósága *A Fehér Hercegnő és az Arany Sárkánnyal* tematikus: a főhős különös bőrszíne mindkét mesében az állati világgal való azonosulással jár. Az utóbbi történetben viszont teljes átváltozás történik, mivel a főhős az emberi világban csak sötétséget és gyűlöletet talált. A kínai Bái hercegkisasszony rizsfehér bőre miatt válik ugyanis taszítóvá az emberek számára, mivel a fehér szín csak addig a szépség jele, amíg azt mesterségesen idézik elő. A kitaláltság és a viszálykodás miatt a hercegkisasszony csalódik az emberiségben, ezért elveti magát egyetlen barátjával, az Arany Sárkánnyal a Sárkány Mesterhez, hogy segítségével átváltozhasson a levegőt és lelkeket felügyelő Fehér Sárkánnyá.

Láthatjuk, hogy mindhárom történet olyan különleges kiváltsággént, csodás elemként kezeli az eltérő bőrszínt, amely az átváltozó hőssel való azonosulás lehetőségét kínálja fel. A környezet és a bőrszín eggyé olvadását pedig az illusztráció, *A zöld fiú*hoz készült két kép viszi színre. Az egyik a zöld fiú zöld dombon álló, füves kis házikóját és kertjét mintázza, faként ábrázolt villákkal, amelyek metonimikusan ábrázolják a piciny zöld házban nehezen leképezhető zöld villákat is. A másik képen a zöld fiút és Kankalint láthatjuk, amint egymást elfogadva néznek egymás szemébe, és körülöttük elkezd kialakulni a zöld és a sárga szín egyensúlya. A zöld fiú karja falevélből, Kankalin ruhájának ujja és gallérja pedig madártollból van, ami szintén a mesében lévő ember és természet egymásba olvadását hangsúlyozza.

Mindent összevetve elmondható, hogy a valóság természetfelettivé tételével, a természet és az emberek világának harmonikus egymásba építésével olyan világ teremődik *A darvak tánca* lapjain, amely a történeteket jó értelemben emeli hétköznapivá, teszi az olvasó számára „valóságyszerű mesévé” és „meseszerű valósággá”. Valószínűleg *A darvak tánca* lesz a kedvenc könyve mindazoknak, akik varázsmesei stílusban szeretnék olvasni a természetet, és akik nem félnek attól a tényről, hogy a mese mindenhol ott van, körülvesz, átölel bennünket. (*Cerkabella*)

HERCZEG-SZÉP SZILVIA